

A 2014. november 24-i Tudományos Ülésszak absztraktjai

2014/11/13

Szentmártoni Szabó Géza: Janus Pannonius lappangó művei nyomában

Janus Pannonius összes ismert művének tudományos igényű kiadása 1784-ben, Utrechben jelent meg, mégpedig Kovásznai Sándor gondozásában, Teleki Sándor költségén. Ma már tudjuk, hogy ebből a teljességre törekvő kiadásból sok szöveg hiányzik, illetve olyanok is akadnak benne, amelyekről kiderült, hogy más szerző tollából valók. Száz év múlva Ábel Jenő végzett eredményes kutatást a Vatikáni Könyvtárban, ahol egy 1794-es említésből ismert kolligátumban rátalált egy addig az ismeretlenségben lappangó, Nápoly veszedelmét elbeszélő, Anjou René (1409–1480) szicíliai király dicsőítésére készült panegyricus felerészben fennmaradt szövegére, amelyet Janus Pannonius 1452-ben, azaz 18 esztendő korában, tanulmányai színhelyén, Ferrarában írt. A szerző és cím nélküli szöveget Ábel Jenő azonosította, és adta ki 1880-ban, az Analectájában. A csonka szövegről, Huszti József 1929-ben írt kitűnő tanulmánya óta, csak kevés szó esett.

Janus Pannonius ikonográfiája iránti érdeklődésem hozta magával, hogy elém került annak az Albiban őrzött, Guarino Strabon-fordítását tartalmazó, Anjou René számára készült kéziratnak két illusztrációja, amelyek egyikén a költő arcát véltem felfedezni. Az attribúcióval kapcsolatos kutatásaim vezettek el a panegyricus teljes szövegének felfedezéséhez. A századokon át lappangó műnek a nápolyi Nemzeti Könyvtárban található, 19. században másolt szövegét egy pozitivistá történész, Léon-Gabriel Pélissier (1863–1912), ismeretlen szerző műveként mutatta be 1898-ban, egy francia folyóiratban. 111 esztendeig reflektálatlan cikkét 2009-ben, az interneten olvasva, ráismertem Janus művére, s e felfedezés révén sikerült a dicsőítő költemény teljes szövegét Nápolyból megszerezni, majd az eddig ismeretlen rész magyar fordításával együtt, nyomtatásban is közreadnom.

A panegyricust bemutató dolgozatom írása közben, a szakirodalmat olvasva, figyeltem fel egy mindeddig rejtőzködő, Janus Pannoniusnak tulajdonítható, száz soros versre, amely Párizsban, a Bibliothèque de L'Arsenal egyik kódexében maradt fenn. Az ő szerzőségét aprólékos érvekkel igyekeztem alátámasztani. Ennek a Holdszarvó-lovagrend (Ordre du Croissant) védőszentjét, Szent Mórict, és a rendalapító Anjou Renét magasztaló versnek a szövegkiadását, valamint magyar fordítását ugyancsak elkészítettem.

2010 nyarán, Klebelsberg-ösztöndíjasként Nápolyban kutatva, sikerült azonosítanom a Renatus-panegyricus 19. századi másolójának személyét, Scipione Volpicellát (1810–1883), a Nápoly történetét kutató tudós társaság hajdani elnökét. Az ő személye vezetett el a Castelnúovába, a Società Napoletana de Storia Patria könyvtárába, ahol egy kolligátumba fűzve, megtaláltam a nápolyi Nemzeti Könyvtárban őrzött másolat 17. század közepi előzményét, egy valódi forrásként kezelhető kéziratot.

2012-ben bukkantam rá egy 1639-ben nyomtatásban megjelent könyvtárjegyzékre, amelyben a nápolyi kéziratával megegyező címmel szerepelt Janus Pannonius Renatus-panegyricusának egykori padovai kézírata, amely hajdan Marco Mantova Benavides (1489–1582) jogtudós könyvtárában volt meg.

2014 nyarán, egy Dublinban kutató kollégánk, Gelléri Gábor, keresett meg levelével, amely egy újabb felfedezést osztott meg velem. Egy kolligátumot lapozgatva figyelt fel egy 16 oldalas, 1672-ben kiadott, aukciós könyvjegyzékre, amely egy 16. századi párizsi könyvgyűjtő, Paul Petau (1568–1614) hagyatékának maradványait ismerteti. A jegyzék 179. számú tétele a következő: Ianus Pannonius De expugnata Parthenope. A lelet azért jelentős, mert egy olyan példányt ír le, amelyben szerepelt a szerző neve, és a mű eredeti, eddig ismeretlen címe is. (Ábel Jenő attribúciója most igazolódott véglegesen! Az általam magyarított cím, a Parthenope veszedelme is jónak bizonyult!) Talán ez a kötet lehetett az, amely Anjou René számára készült. Ugyanebben a könyvjegyzékben szerepel egy olyan tétel, amely azzal a párizsi Arsenalban található, Szent Mórictól szóló, illusztrált

kötettel azonos, amelyben a vélhetőleg Janus Pannonius által írt, 100 soros költemény is olvasható.

Boreczky Anna: Miller Jakab Ferdinánd és a padovai óratorony: a Lossai-kódex (OSzK, Cod. Lat. 197.) datálási problémái

Az OSZK Cod. Lat. 197-es jelzetű kódexe a hozzá erősített 19. századi előzéklapra Miller Jakab Ferdinánd, a Könyvtár első őre által írt tudósítás szerint Lossai Péter óvári magyar ember jegyzeteit és rajzait tartalmazza, melyeket Lossai Péter 1498-ban bolognai tanulmányai során készített. A kéziratot sokáig a legkorábbi magyar földméréssel foglalkozó könyvként tartotta számon a szakirodalom, mígnem kiderült, hogy szövege nem más, mint Johann Stöffler Elucidatio fabricae ususque astrolabii címen először 1513-ban megjelent munkájának részlete. Jőmagam korábban (1997) arra az eredményre jutottam, hogy Lossai Péter a bécsi egyetemre 1519-ben Petrus Neitel (Neitl) ex (de) Losa néven beiratkozott hallgatóval lehet azonos, ebből kiindulva úgy gondoltam, hogy a kézirat Bécsben az 1510-as évek végén keletkezhetett. A töredéket tizenhét tollrajz illusztrálja, melyeknek többsége a földmérés különböző eljárásainak tájképi, vagy városlátképi háttérrel kiegészített bemutatása. Az ábrázolt (részben feltehetően képzelt) épületek grafikai előképeit mindezidáig nem sikerült azonosítanom, nemrégiben azonban az egyik toronyban a híres padovai óratoronyra kellett ráismerjek. A torony kapuzatát abban a formában, ahogyan az a Lossai-kódexben látható, 1532-ben Giovanni Maria Falconetto tervezte. Így a kódex készülésének terminus ante quem non-ját is későbbre kell tennünk. Ezek után kérdés, hogy a Miller Jakab Ferdinándtól származó információk közül tekinthetünk-e ma még bármit is hitelesnek.

Tüske László: „Ha a sors belevájta a karmait ...” A metafora a középkori arab stilisztikai hagyományban

A középkori arab stilisztikai irodalomban megkülönböztetett figyelemmel kezelték a metafora problémáit.

Az OSZK állományában található al-Taftazani al-Mutawwal (A „hosszú”) című munkája. Ezt a művet a 19. században Goldziher Ignác szerezte be. A munka a középkori arab stilisztikai irodalom alapművének tekintett, al-Szakkaki által készített összefoglalás, Miftáhal-’ulúm (A tudományok kulcsa) szuperkommentárja. Fő részei: a szintaxis stilisztikája, a szóképek stilisztikája és az alakzatok stilisztikája. A szóképek között tárgyalja a metafora különböző típusait.

Előadásomban al-Taftazani metafora-osztályozásának kérdéseit mutatom be a középkori arab stilisztikai irodalom hátterében.

Bíró Csilla: Szerző – scriptor – kiadó: Andreas Pannonius Énekek éneke-kommentárjának készülő kritikai kiadásáról

Az előadásban azt az 1506-ban befejezett papírkódexet (Cod. Lat. 443., OSZK, Kézirattár) szeretném bemutatni, amely egyetlen példányban tartotta fenn Andreas Pannonius Énekek éneke-kommentárját. A kódex fizikai jellemzőinek vizsgálata több olyan információt hordoz a szöveg keletkezési és használati körülményeivel kapcsolatban, amelyek kiegészítenek egy modern kritikai kiadást. Az előadás a következő témaköröket érinti: scriptor, keletkezési hely, idő, proveniencia- és possessorbejegyzések, csonkaság, vízjelek, díszítettség, kötés; illetve a szöveg szintjén: a margináliák és a fő szöveg viszonya. Jól érthető példákon keresztül mutatnám be, hogy a két szövegegység hogyan egészíti ki egymást, s ezt hogyan lehet majd megjeleníteni a kommentár készülő kiadásában.

Lauf Judit: Budai reneszánsz kötéstáblájából előkerült ősnymtatványok töredékei (Újabb adalékok a budai könyvkereskedők és könyvkötők történetéhez)

1994-ben az Országos Széchényi Könyvtár megvásárolt egy 16. század eleji nyomtatványt, melynek kötése budai műhelyben készült. A kötet restaurálására 2004-ben került sor. Előadásom a kötéstáblájából kikerült nyomtatványtöredékek (makulatúrák) meghatározásáról és a belőlük levonható, több kutatási területet is érintő következtetésekről szól.

Szvorényi Róbert: Baranyai Decsi János történeti művének (Commentarii de rebus

Ungaricis) datálásához

Baranyai Decsi János erdélyi történetíró művében Erdély történetét foglalta össze 1592 és 1598 között. Művének előszavát Báthory Zsigmondhoz, erdélyi fejedelemhez írta. Az előszó datálatlan. Baranyai Decsi e műve csak a 18. században jelent meg nyomtatásban először, az 1592 végétől 1594 végéig terjedő részét 1798-ban jelentette meg Kovachich Márton György. Mivel Baranyai Decsi számos helyen Jacobinus János Brevis enarratio (RMNy 780) című munkájából másolta ki a havasalföldi hadjárat történetére vonatkozó mondatait, a Commentariinek a Brevis enarratio elkészülte után kellett befejeződnie. A Brevis enarratio (RMNy 780) Báthory Zsigmondnak szóló ajánlása datált, keltezése 1596. március 25-ike. Baranyai Decsi tehát ezt követően dolgozta bele Jacobinus mondatait a művébe.

Arra vonatkozólag, hogy a mű mikor készült el, Baranyai Decsi Jánosnak egy barátjához, Hunyadi Ferenchez írt levele tájékoztat, amely 1596. augusztus 16-án kelt. Ebben írja, hogy már elkészült vele, de csalódottságának ad hangot, mert semmi ellentételezésben nem részesült.

Baranyai Decsi Commentarii című művének előszavában áll a következő mondat: Nam, si verum, citra omnem adulationis suspicionem, dicere liceat: quod Transylvania, Moldavia, Transalpina, hoc est, uno verbo: tota Dacia a Turcico Imperio desciverit, Sacroque Romano Imperio incorporata sit; quod Poloni, ac Veneti idem contra Barbaros consilium agitent: quod Princeps Imperii, ac ceteri Reges Christiani sacrum contra Barbaros foedus iniverint: quod Christianus orbis, capto laurino, bene sperare audeat: quod ex tanta Tartarorum multitudine paucissimi evaserint: quod tot, uno duntaxat anno, Turcarum millia caesa sint in Transalpina, et Moldavia: quod tantus captivorum Christianorum numerus, e dira servitute in pristinam libertatem assertus sit: haec certe omnia secundum Deum, uni Tuae Serenitati accepta ferenda sunt, cuius exemplo totus Christianus orbis, et confirmatus in sacro foedere, et excitus ad bellum Barbaris inferendum omnino videtur. (Toldy Ferenc szövegkiadása, 1866.)

Az ebben szereplő capto laurino fordulat (miután Győrt elfoglalták) alapján Győrnek két ostroma is szóba kerülhet a tizenöt éves háború alatt. Kulcsár Péter fordítása és a hozzá fűzött jegyzet (Bellus Ibolya) szerint Győr töröktől való visszavételéről van szó, amely 1598. márc. 28-án történt. Jóval azután tehát, mint ahogy Baranyai Decsi elkészültnek írta művét levelében.

Holler László szerint a capto laurino fordulat helyesen úgy értendő, hogy a keresztény világ Győrnek a törökök által történt bevétele után, annak dacára is reménykedhet.

Bár az idézett mondat nem rövidre fogva a keresztény világ sikereiről és győzelmi reményének alapjairól számol be a törökökkel szemben, a capto laurino egy keresztény kudarcra utal, és így annyit tesz, hogy bár Győrt elfoglalták a törökök, a kereszténység szép reményekre merészkedhetik. Egy RMNy tétel (797) címében szerepel a Scriptum a Ioanne Aquilo Torquato d. post laurinum occupatum fordulat.

Itt is Győr elfoglalásáról, pontosabban az azt követő napról, tehát 1594. szeptember 29-ét követő 30-ikáról van szó.

A címlapon látható könyvdísz alapján a nyomtatvány csak 1597-re datálható, és így Győr visszafoglalásának dátuma, 1598. nem jöhet szóba. A nyomtatványban található könyvdísz a nyomdásznak, Klössnek csak ebben és egy másik, 1597 áprilisában megjelent kiadványában (RMNy 788) ép, míg a többi, 1597-1599 közötti nyomtatványaiban a jobb felső sarka már le van törve (Soltészné).

Ez azt bizonyítja, hogy Győr elfoglalása fontos hivatkozási pont volt a kortársak számára, de nem mint az emlékezetes győzelem, hanem mint az emlékezetes vereség alkalmá.

Földesi Ferenc: Ad RMNy 3170

1881. november 29-én Bük László ezekkel a sorokkal kereste meg Kézirattárunk első „őrét”, Csontos Jánost:

„Tekintetes Ur!

Szabó Károly Ur 1879 E[sztend]oben ki nyomatta Régi Magyar Könyvtár kezi könyvét ennek 424 lapján. 1015. sz. a. Benitzki Péter Magyar Rhythmusok N. Szombatban 1664.ben ezt írja rólla ma egy példánya sem esmeretes. Helybeli tanítóknál meg van a ki szívesen el tsereli [...].

Valóban létezett egy példány a sem korábban, sem azóta senki által nem látott kiadásból?

Heltai János: Egy RMK a nagyraktárból. Pareus, David: Collegiorum theologicorum pars altera. Heidelberg 1620.

Pécseli Király Imre 1635-ben Lőcsén kinyomtatott katekizmus a heidelbergi káté szövegét Luther kis katekizmusának szerkezeti rendjében foglalja magában. Pécseli munkája vezetett el a róla készülő RMNy tétel összeállítása során David Pareus: Collegiorum theologicorum pars altera... (Heidelberg, 1620) című művének a nagyraktárban lapuló példányához. A kötet 190 teológiai disputációt foglal magában, amelyből 138-nak magyar diák volt a respondense tehát, RMK III-nak, vagyis személyi hungaricumnak számít. Leírása és feldolgozása bepillantást engedett a Heidelbergben tanuló magyarok életébe, és számos újabb személyi hungaricum felfedezését tette lehetővé.

Szilágyi Márton: Archiválás és kanonizáció (A Kazinczy-hagyaték utóéletének termékeny dilemmái)

Az előadás arra tesz kísérletet, hogy körüljárja: egy hagyaték archiválásának műveletei mennyire határozzák meg az interpretációk irányát is. A példa mindehhez Kazinczy Ferenc életművének és kéziratos hagyatékának anyaga. Itt ugyanis egy voltaképpen már előzetes, még a szerzőtől származó elrendezésre is van példa, tehát maga Kazinczy is komoly kísérleteket tett arra, hogy műveinek értékelését képes legyen uralni – ugyanakkor viszont a viszonylag (vagy legalábbis nagyrészt) egy tömbben megmaradt hagyaték komoly archiváló műveleteken is átesett. Ezek a rendezések néhol erőteljesen torzították a hagyaték belső összefüggésrendjét, néhol pedig olyan erőteljes értelmezéseket hajtottak végre az anyagon, amely hosszú időre látszólag fölöslegessé is tette a kéziratok újbóli kézbe vételét. Az utóbbi időszakban elkezdődött, s immár 8 kötetet eredményező szövegkiadó munka azonban néhány esetben lehetővé tette, hogy éppen a kéziratok révén reflektáltan lássunk rá a rejtve maradó, a hagyaték gondozásának alapműveleteiben megragadható értelemadó gesztusok létre, s ezzel elkezdődhetett egy másik rekonstrukciós művelet, amely éppen ennek feltárása révén lehetett képes immár tanulmányformában is leírni az anyag jellemzőit. Ennek a folyamatnak az esettanulmányyszerű bemutatására pedig bizonyos Kazinczy-művek (pl. a Fogságom naplója) látványos példákat szolgáltatnak.

Mikusi Balázs: „Zeneművek, Goethe-szövegekkel, mintegy 782 szám, 376 kötet és füzetben”: Elischer Boldizsár kottagyűjteménye

Dr. Elischer Gyula, a Rókus Kórház főorvosa 1895 nyarán levélben fordult Wlassics Gyula vallás- és közoktatási miniszterhez, hogy a nagybátyja, Elischer Boldizsár által több mint negyven esztendő alatt felhalmozott, s immár örökségképp reá szállott Goethe-gyűjteményt ajándékképpen a magyar államnak kínálja fel. Az anyagot bemutató ún. Goethe-szoba végül 1896. május 31-én nyílt meg a Tudományos Akadémia központi épületében, s eddigre Heller Ágost főkönyvtárnok el is készítette a gyűjtemény nyomtatásban is megjelent katalógusát. A sebtében összeállított katalógus azonban korántsem volt teljes: a Goethe-megzenésítéseket tartalmazó nyomtatott kottagyűjtemény – Elischer Gyula adományozólevelének VII. pontja szerint „zeneművek, Goethe-szövegekkel, mintegy 782 szám, 376 kötet és füzetben” – csupán említés szintjén jelenik meg a jegyzékben, s a Goethe-szobával kapcsolatos későbbi szakirodalom is hasonlóan mostohán bánt a gyűjteménynek egyébként szerves részét képező zenei anyaggal.

Felismerve, hogy a Kézirattárban nem áll rendelkezésre megfelelő szakember ennek az állománynak a feltárásához, a Tudományos Akadémia a kottagyűjteményt 1980 őszén az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának adta át, ahol azt néhány hónapon belül be is vezették az állományba, szabványos leírásokkal. Az új őrzőhelyen ugyanakkor a dokumentumok Elischer Boldizsárral való kapcsolata merült feledésbe, s így a kottaanyag egységes gyűjteményként való részletes feltárása és elemzése ezután is elmaradt. Előadásomban e hiány pótlására teszek kísérletet.

Rózsafalvi Zsuzsanna: Rédey Tivadar és a Nemzeti Könyvtár

Rédey Tivadar, aki a két világháború közötti magyar színház- és irodalomtörténet kiemelkedő alakja volt, 1910-től az akkor még Nemzeti Múzeum keretei között működő Széchényi Könyvtár munkatársa volt. Ezúttal nem a szakkönyvek (pl. a Nemzeti Színház története) írójáról, vagy a Napkelet rovatvezetőjéről, hanem a gyűjteményszervező tevékenységről emlékeznénk meg. Fókuszálva főként a Színháztörténeti tár megszervezésére és a Hírlaptár átszervezésére, fejlesztésére. Rédey pályáját a gyakornokságtól az igazgatóhelyettesi tevékenységig érintenénk.

Kelemen Éva: ... szép zöld kötésben ... Az Országos Széchényi Könyvtár Dohnányi-gyűjteménye

A Széchényi Könyvtár Zeneműtára 20. századi szerzői hagyatékainak sorában Dohnányi Ernő életművét eredeti dokumentumok közel hetven évet átfogó hatalmas együttese képviseli. A Magyarországot 1944 őszén elhagyó komponista hátramaradt szellemi javairól maga rendelkezett, amikor bizonyossá vált számára, hogy az ellene irányuló politikai rágalomhadjárat lehetetlenné teszi visszatérését hazájába. „Ha rendes kormány jön reliquiáimat a múzeumnak szeretném adni” – írta Ausztriából hűgának 1945 novemberében. Ezt a szándékát özvegye is tiszteletben tartotta, s a zeneszerző halála után így nyilatkozott: „ami kézirat, levél stb. van [Magyarországon] legjobb lenne a Múzeumnak adni. [...] Ernő így akarta volna. Ez volt az ő kívánsága.” Az ajándékozási szerződés aláírására 1962. december 18-án került sor, a hagyaték tervszerű átadása 1963 elején kezdődött, s több mint egy éven át tartott. Az előadás a komponista és a Zeneműtár II. világháború előtti kapcsolatának bemutatása után ismerteti az átadás körülményeit megnehezítő váratlan bonyodalmakat; összefoglalja a hagyatéki egység felszámolásának okait, és nyomon követi a többszöri következetlen átszervezés egyes állomásait. Szó lesz a közelmúltban befejeződött virtuális újraegyesítés nehézségeiről és meglepő eredményeiről is.

Sirató Ildikó: Németh Antal, a Színháztörténeti Tár könyvtárosa

A magyar színháztörténet, a Nemzeti Színház történetének meghatározó, kiemelkedő direktora és rendezője, az irodalom- és színháztudós Németh Antal pályafutásának utolsó szakaszában az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárában kapott állást.

Amint minden korábbi munkája és tevékenysége, úgy a gyűjteményünkben végzett munkája is példaértékű a színházkutatók és az archivisták számára egyaránt. A saját igazgatói korszakára vonatkozó nemzeti színházi gyűjteményrészek, illetve kéziratári levelestári és irat-fondjának rendezése mutatja mindazokat a jellegzetességeket, melyekkel a színháztörténeti forráskutatás és a különgyűjteményi feldolgozás szempontjainak egyaránt megfeleltethető egy dokumentumegyüttes, azt a pontosságot és szakmailag elkötelezett alaposágot, ami más tevékenységeiben is karakterizálta Németh Antalt.

A Színháztörténeti Tár munkatársai és kutatói szinte csodálattal és hálával veszik kézbe a Németh Antal jellegzetesen dőlt, szálkás betűivel, gyakran piros tollal megjelölt, besorolt dokumentumokat, illetve a már igazgatói korszakában is akkurátusan összeállított intézményi iratokat és a Nemzeti Színház előadásait dokumentáló fényképalbum-lapokat. Dr. Németh Antal még színházon kívül működve is azt az értékrendet tartotta szem előtt, amit irodalom- és színháztudósként, színházcsinálóként, intézményvezetőként, rendezőként, hogy csak a pontos, jól felkészült munkának lesz eredménye, s válik láthatóvá az értéke. Egy jó könyvtáros, archivista, dokumentátor sem alapozhat egyébre.

A dr. Németh Antal OSZK-s munkáját bemutató-földidéző előadás néhány képi példát is hoz megőrzött keze munkájára.

Horváth Mária: Esztergomi tud(at)os könyvtáralapító és gyűjteménye

Helischer József a város kulturális fejlődésének érdekében könyvtárát Esztergom városára hagyta. Könyveit tudatosan gyűjtötte, katalogizálta, s a könyvtár további sorsáról is rendelkezett végrendeletében. Példáját többek között Kiss Mihály és dr. Lőrinczy Rezső is követte, s közös gyűjteményük 1885-től nyilvános könyvtárként működött. Helischer három katalógusát átdolgozták, s a későbbi gyűjteményeket is felölelő szakrendi katalógust készítettek. Az előadás a gyűjtemény/ek

útját, keveredését, s az eredeti gyűjtemény rekonstrukciójakor felmerülő problémákat, feladatokat kívánja bemutatni.

Szöts Zoltán Oszkár: Balkáni gyűjtemény a Nemzeti Könyvtárban? Egy meg nem valósult tervezet az első világháború árnyékában

Az első világháború nem a tétlenség időszaka volt az Országos Széchényi Könyvtár számára, mely ekkor még a Magyar Nemzeti Múzeum osztályaként működött. 1914 augusztusában döntés született egy világháborús gyűjtemény létrehozásáról, mely számára valamennyi, a háborúra vonatkozó dokumentumot össze kívánták gyűjteni. A grandiózus vállalkozás árnyékában született egy másik gyűjteményszervezési tervezet is, mely a gyakorlatban nem került megvalósításra, mégis érdemes a részletesebb bemutatásra. A tervezetet – melyben egy balkáni gyűjtemény háború utáni létrehozásának lehetőségét boncolgatja – 1915. augusztus 2-án juttatta el Fejérpataky László könyvtári osztályigazgató feletteséhez, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójához, Szalay Imréhez. A tervezet alapját képező memorandumot – mely két évvel később, 1917-ben a Magyar Könyvszemlében nyomtatásban is megjelent – a neves kroatista, Bajza József (1885–1938) vetette papírra, aki, mielőtt 1923-ban a horvát nyelv és irodalom rendes tanárává nevezték volna ki a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, 1906-tól, tizenhét éven keresztül az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa volt. A pályáját irodalomtörténészként kezdő Bajza figyelme itteni kollégája, az 1905 és 1908 között a Múzeumban gyakornokoskodó horvát történész, Milan Šufflay hatására fordult Horvátország felé. A „Könyvtárunk balkáni feladatai” című dolgozat egyik legkorábbi délszláv tárgyú írása, melyben a gyűjtemény létrehozása mellett érvelve a magyarság balkáni népekkel való kapcsolatait elemzi. Az előadásban Fejérpataky eddig publikálatlan előterjesztésének bemutatása után Bajza memorandumát elemezném, kitérve a balkáni nemzeti könyvtárak jelenlegi állapotára.

Visy Beatrix: Fél kézirat, fél siker?

Babits Az európai irodalom története két részes munka, azonban jelenleg csak a második kötet kézírata áll rendelkezésünkre. A kritikai kiadás készítése e körülmény miatt, illetve a fennmaradt kézirat látható jegyei miatt is sokféle kérdést vet fel, és sokféle következtetést enged meg. Hova tűnhetett az 1934-es első kötet kézírata? Milyen pontokon és mennyiben változtatja meg ez a hiány a két kötethez való viszonyunkat, a két kötet keletkezéséről való tudásunkat? Mennyiben tarthatjuk érvényesnek az 1935-ös második kötet kéziratából származó tapasztalatainkat, következtetéseinket az egy évvel korábbi munkára? A második kötet kéziratának vizsgálata, összevetése a Nyugat kiadásában megjelent művekkel ugyanis sok mindent megmutat Babits gondolkodásmódjával, munkamódszerével, stilizálási és szerkesztései folyamataival kapcsolatban.

Vesztróczy Zsolt: Történetírás és nemzeti nézőpont. (Szlovák és magyar interpretációk Magyarország történetéről 1863-1875)

A kiegyezést követően a Matrica slovenská nevű szlovák egyesület kulturális, irodalmi és tudományos téren tevékenykedett. Az Egyesület kiadványokat jelentetett meg, főként az évkönyveiben jelentek meg nagy számban különféle témájú történeti írások. Ezek természetesen teljesen más narratíva alapján interpretálták a szlovákok múltját Magyarország történetén belül, mint a magyar történettudomány, és ez a két értelmezés gyakran szöges ellentétben volt egymással. Ráadásul ezt az eltérést magyar részről nem egy eltérő tudományos álláspontként értelmezték, hanem az állam érdekeivel ellenkező politikai tevékenységként. Amikor az Egyesület ellen 1875-ben vizsgálat indult, hogy az alapszabályaival ellentétesen politikai tevékenysége folytat, akkor a vizsgálati jegyzőkönyv tanúsága szerint az egyik legfontosabb vádpontot éppen ezek a történeti interpretációk jelentették, nagyban hozzájárulva az intézmény felszámolásához.

Előadásomban ezt a magyar történelemről alkotott szlovák narratívát, majd az azt ellentétesen értelmező hivatalos magyar álláspontot kívánom bemutatni a korabeli tudományos és politikai erőter függvényében.

2014/11/13 - 13:36

